

เรื่อง รวบรวมของสมุนไพรนั้น หลายอย่างอาจจะมีความชัดเจนในด้านรูปร่างลักษณะ ชื่อเรียก สรรพคุณ และวิธีการนำไปใช้ประโยชน์หรือตำรับยา แต่ก็ยังมีสมุนไพรอีกบางอย่างที่ยังมีข้อมูลเกี่ยวกับข้อบ่งชี้ดังกล่าว และวิธีการนำไปใช้ประโยชน์ค่อนข้างน้อยและหาได้ยากเนื่องจากตำราเล่มหลักๆ หลายเล่มที่เราใช้เพื่อการค้นคว้าอ้างอิงยังขาดข้อมูลในเชิงลึกหรือบางเล่มก็ไม่ได้ระบุชื่อสมุนไพรที่เราต้องการค้นคว้าเอาไว้ หรือหากบันทึกเอาไว้ก็กลับไปบันทึกข้อมูลไว้ในชื่อเรียกอื่นซึ่งไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลาย หรือตำราบางเล่มมีข้อมูลตัวที่เราต้องการค้นหา แต่กลับไปนำเอารูปภาพของพืชชนิดอื่นมาลงประกอบเรื่องไว้ผิดๆ ทำให้ผู้ค้นข้อมูลเกิดความลังเล สงสัย หลงทางไป ก็มี ซึ่งในบรรดาสมุนไพรต่างๆ ที่ผู้เขียนสนใจและพยายามจะนำเอาข้อมูลมาเล่าสู่กันฟังนั้น ยานางแดง นับเป็นสมุนไพรที่ค้นหาข้อมูลขึ้นชั้นเป็นอันได้ยากที่สุดเรื่องหนึ่ง กว่าจะนำมาบอกเล่าสู่กันฟังได้ ก็ต้องใช้ทั้งความพยายามในการแสวงหาข้อมูลและค้นคว้าตลอดจนต้องใช้เวลานานเป็นปีๆ เพื่อจะได้ข้อมูลที่ดีที่กว้างขวางที่สุด ต่อไปนี้เป็นเรื่องราวของ ยานางแดง สมุนไพรที่ในหลายพื้นที่ของไทยเราไม่เคยรู้จักพืชชนิดนี้ แต่จะรู้จักในชื่ออะไรบ้านนั้น กรุณาติดตามผู้เขียนมา

หากเราไปเปิดหาข้อมูลของ ยานางแดง ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 เราจะไม่พบชื่อ "ยานางแดง" แต่มีชื่อของสมุนไพรที่ค่อนข้างแปลกหูชื่อหนึ่งว่า "ขยันทัน" ซึ่งในตอนท้ายๆ ผู้เขียนจะเฉลยให้ฟังว่า ต้นไม้ที่ชื่อว่า ขยันทัน เป็นอะไรกับ ยานางแดง ข้อมูลของราชบัณฑิตยสถานบอกเราว่า "ขยันทัน 2 (ขยันทัน) น. ชื่อไม้เถาชนิด *Bauhinia strychnifolia* Craib. ในวงศ์ *gummosae* เปลือกมีรสหวานๆ ผาดๆ ใช้กินกับหมาก."

เราได้ความรู้พื้นฐานว่า เครือขยันทัน เป็นไม้เถา และรูปร่างลักษณะของไม้ชนิดนี้ รู้ว่าเป็นต้นไม้มืดที่คนโบราณใช้กินกับหมาก เพราะเปลือกมีรสฝาดและหวาน แต่ความรู้ที่ว่านี้ยังไม่เพียงพอ น่าจะลองไปค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมในตำราเล่มอื่นๆ อีก เพื่อจะได้รู้จักเครือขยันทันเพิ่มขึ้น

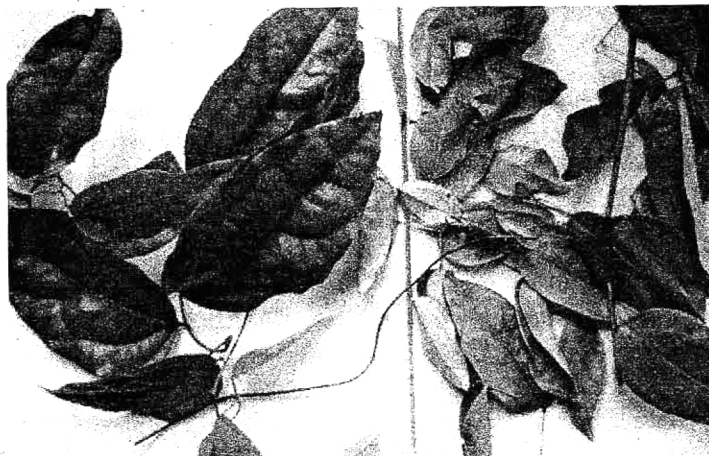
เมื่อไปค้นหาหนังสือหลายเล่มไม่พบข้อมูลจนกระทั่งลองเปิดดูในพจนานุกรมไม้ดอกไม้ประดับในเมืองไทย ของ ดร.วิทย์ เทียงบุรณธรรม (ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 4 พ.ศ. 2542) เข้า ก็ได้การ เพราะพบชื่อของต้นขยันทันและมีข้อมูลเพิ่มเติมอีกมาก โดยจะ

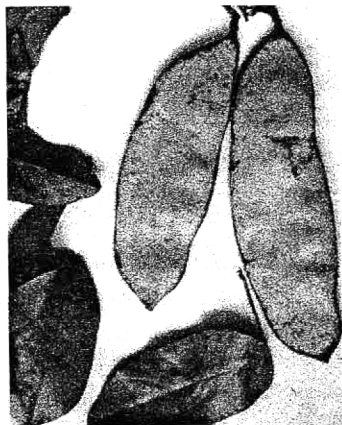
สมุนไพรใกล้บ้าน

ไพบุลย์ พงเงิน โทร. (081) 475-2503

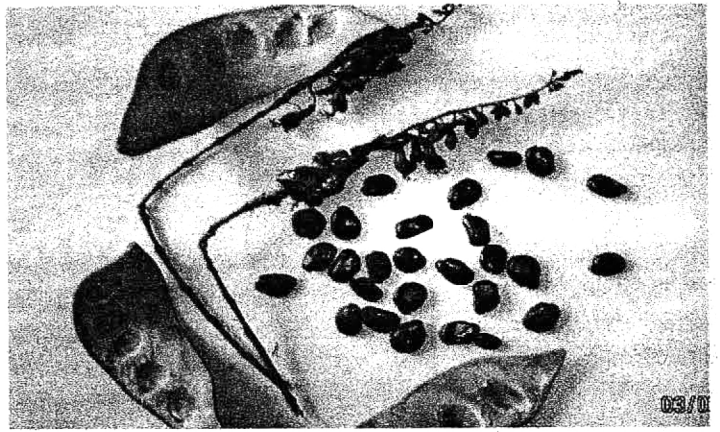
เครือขยันทัน สมุนไพรที่เป็น "เภา" บองยานางแดง

(ซ้าย) ใบยานางเขียว และ (ขวา) ใบยานางแดง

ใบ และ ผล ยานางแดง ขณะที่ยังสด (มีสีเขียว)

ช่อดอก เปลือกฝัก และเมล็ดของยานางแดง (เมื่อแห้ง)

สรุปมาให้ทราบ ดังนี้ ขยันทัน มีชื่ออื่นว่า เครือขยันทัน สยาน และขยันทัน เป็นไม้เถาชอบเลื้อยพันไปตามต้นไม้ใหญ่ๆ เนื้อไม้แข็ง มีกิ่งแขนงแยกตามง่าม ตามปลายกิ่งมีมือม้วนเป็นคู้ๆ เพื่อใช้ในการเกาะยึด, ใบเป็นใบเดี่ยว, ดอกคล้ายกับดอกประทัดจีน ยาวประมาณ 1 นิ้ว, ปลายดอกมี 5 แฉก กลีบดอกสีแดงคล้ำ, ผลเป็นฝักแบนๆ มีขนสีน้ำตาลนุ่ม เป็นไม้กลางแจ้ง ขยายพันธุ์ด้วยการเพาะเมล็ด มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Bauhinia strychnifolia* Craib วงศ์ CAESALPINIACEAE นอกจากนี้ ยังมีข้อมูลเพิ่มเติมด้วยว่า เครือขยันทันที่มีเปลือกเหนียวใช้เป็นบ่อผูกมัดได้ มีรสฝาด ใช้รับประทานกับหมากแทนเปลือกเสียดได้ ถ้ามียังบอกลงไปอีกว่า ใบ

ยอด และดอกอ่อน นำมาต้มน้ำพริกได้อีกด้วย เพียงเท่านี้ก็เห็นว่า เครือขยันทัน น่าจะเป็นพรรณไม้ที่พวกเราควรจะให้ความสนใจเพิ่มขึ้นมาอีกอย่างหนึ่งแล้ว แถวบ้านของท่านผู้ใดมีต้นไม้มืดที่ชื่อนี้อยู่ ก็ลองพิจารณาดูนะครับ เราไม่ทราบถึงเหตุผลของคนแต่ก่อนว่าเหตุใด ท่านจึงตั้งชื่อต้นไม้นี้ว่า เครือขยันทัน อาจจะเพราะหากเราไปรับประทานเปลือก ยอด ใบ หรือดอกเข้าไปทำให้ร่างกายกระปรี้กระเปร่าขึ้นมากกว่า? ถ้าเป็นเช่นนั้น ก็แสดงว่า ต้นเครือขยันทัน หรือสยาน หรือขยันทัน ต้นนี้ ต้องมีสารสำคัญที่เป็นประโยชน์ในเชิงกระตุ้นแก่ร่างกายอยู่แน่ มิฉะนั้น ท่านคงไม่ตั้งชื่อว่า เครือขยันทัน เป็นแน่ แต่นี่ก็เป็นแต่เพียงข้อ

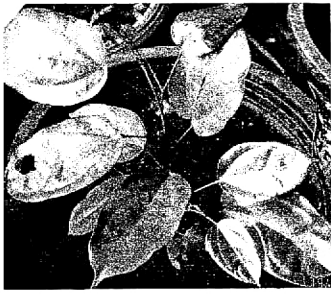
สันนิษฐานของผู้เขียนเองเท่านั้น แต่เอาเถอะ, อย่างน้อย เพียงเท่านี้ก็ทราบว่ามันมีคุณค่าที่เป็นไม้ที่มียอด้รับประทานเป็นผักได้ (edible) ก็น่าจะมีอยู่แล้ว เพราะเราจะได้มีผักพื้นบ้านเพิ่มขึ้นมาอีกอย่างหนึ่ง ถ้ายังเป็นต้นไม้สมุนไพรที่มีสรรพคุณทางยาด้วย ก็นับว่ามีประโยชน์เป็นทวีคูณ

เอาละ, เราจะพักเรื่องราวของเครือขยันทันไว้แต่เพียงแค่นี้ก่อนเพราะเจตนาเบื้องต้นนี้ ผู้เขียนต้องการแนะนำชื่อข้อมูลของยานางแดง (ที่ว่าหาข้อมูลได้ค่อนข้างยาก) ดังนั้นเราจะลองไปค้นหาว่ามีตำราเล่มไหน กล่าวถึงยานางแดง กันบ้าง มีสรรพคุณในด้านใดบ้าง ตำราเล่มแรกที่เราจะต้องนึกถึง ก็คือ "สารานุกรมสมุนไพร" ของ "อาจารย์วุฒิ วุฒิศรรวมเวช" เพราะเป็นตำราที่แสดงรายละเอียดของชื่อ วงศ์ รูปร่างประกอบสีสัณฐาน และสรรพคุณของสมุนไพรส่วนใหญ่เอาไว้ เราจะได้อีกลักษณะ สีสันของสมุนไพรไปพร้อมๆ กัน

อาจารย์วุฒิ ได้บอกข้อมูลของ "ยานาง" และ "ยานางแดง" เอาไว้ใน หน้า 380-381 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ท่านได้มีรูปภาพของเขา

ใบ และดอก ของยานางแดงประกอบเรื่องไว้ด้วยแต่หน้าเสียดายที่ไม่ใช่ชื่อวิทยาศาสตร์และวงศ์เอาไว้ แต่ก็ไม่มีอะไร เพราะท่านบอกเรื่องสรรพคุณเอาไว้โดยท่านระบุว่า "ใบ, เถา, ราก-รสฝาดขื่นเย็น สรรพคุณใช้ได้เหมือนยานางขาวทุกประการ แต่มีฤทธิ์แรงกว่า นอกจากนั้น ยังใช้แก้พิษ ถอนพิษยาเมา ยาเบื่อ ยาสั่ง ถอนพิษผิดสำแดง ถอนพิษและแก้พิษไข้ทั้งปวง ขับพิษโลหิตและน้ำเหลือง แก้ไม่ผูกไม่ถ่าย (โดย) ใช้ฝนกับน้ำหรือน้ำข้าวขาว หรือต้มดื่ม (ก็ได้)"

ก็เป็นอันว่าในบทความของผู้เขียนชิ้นนี้ ผู้เขียนได้แนะนำให้ท่านผู้อ่านได้รู้จักต้นไม้มานี้แล้ว 2 ชื่อ ด้วยกัน ชนิดแรก ชื่อ ต้นขยันทัน หรือสยาน หรือขยันทัน และชนิดที่สองคือ ยานางแดง โดยที่ต้นขยันทันนั้น เราไม่

(ซ้าย) ต้นพันธุ์ย่านางแดง และ (ขวา) ต้นย่านางเขียว

ทราบถึงสรรพคุณที่แน่นอน รู้แต่เพียงว่าเป็นต้นไม้ที่ใช้เป็นผักได้ (แสดงว่าไม่มีพิษ) ส่วนย่านางแดงนั้น เราก็ได้ทราบถึงสรรพคุณของใบ เถา และราก ซึ่งมีค่อนข้างจะหลากหลาย ได้แก่ การใช้แก้พิษถอนพิษ ไม่ว่าจะพิษยาเมา ยาล้าง หรือพิษไข้ก็ตาม เอ, แล้วต้นไม้ทั้ง 2 ชนิดนี้ มันเกี่ยวพันกันยังไง? ซึ่งตอนแรกตัวผู้เขียนเองก็ไม่ทราบดอกว่า ต้นขยัน กับ ย่านางแดง เกี่ยวพันกันอย่างไร จนได้พบ "โลโก้เล็กๆ" ที่ชื่อ "สมุนไพรถอนพิษ" ที่เขียนโดย "โชติรส อุดมผล" (จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ Feel Good) เข้า เปิดดูในเล่ม มีระบุชื่อสมุนไพรที่ชื่อ ย่านางแดง อยู่ด้วย จึงเข้ามาเล่มหนึ่ง เมื่อนำมาค้นข้อมูลเพิ่มเติมก็เลยมีคำตอบเรื่องความเกี่ยวพันของเครือขยัน กับ ย่านางแดง ที่ชัดเจน ความเกี่ยวพันที่ว่า มีดังนี้

หนังสือ สมุนไพรถอนพิษ ได้รับชื่อของ ย่านางแดง ไว้ว่า ชื่อ Bauhinia strychnifolia Craib ชื่อพ้อง Tiliacora triandra Diels. วงศ์ Caesalpiniaceae ชื่อเรียกอื่นๆ ว่า เครือขยัน (ภาคเหนือ), สยาน (ตาก, ลำปาง), หนูก้านแดง (ภาคอีสาน) ขยัน สยาน ขยานลักษณะ (ชื่อสุดท้ายนี้ฟังดูแปลกๆ เพราะมีคำว่า ลักษณะ ต่อท้ายด้วย) ผู้เขียน คือ โชติรส อุดมผล ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า เป็นไม้ที่พบในทุกภาค กบมาเต็งรัง ป่าแดง ป่าดิบเขา และป่าเบญจพรรณ ขยายพันธุ์ด้วยการเพาะเมล็ดหรือตอนกิ่ง โดยควรทำค้างให้ขึ้นเลื้อยหรือปลูกใกล้ต้นไม้ใหญ่ ทางภาคเหนือนิยมใช้ใบอ่อน ยอดอ่อนที่มีสีแดงเป็นผักสดแก้มลักหรือจิ้มน้ำพริก

ในด้านสรรพคุณนั้น ได้รับไว้ว่า เหง้า-กระทุ้งพิษไข้ แก้พิษยาเบื่อ ยาล้าง แก้พิษไข้ แก้ท้องผูก, เถา-ดับพิษร้อน ถอนพิษไข้ แก้ไข้ป่า ใช้เชื่อมขี้ม ไข่ป่า บำรุงหัวใจ และบำรุงธาตุ นอกจากนี้ ก็ยังได้บรรยายลักษณะต้น ใบ ดอก และผล ไว้อย่างละเอียด แต่น่าเสียดายที่รูปภาพประกอบที่นำมาลงประกอบไว้ ไม่น่าจะใช่ย่านางแดง (น่าจะเป็นรูปภาพของ ย่านางเขียว มากกว่า)

แต่เอาเถอะ, ผู้เขียนถือว่า หนังสือ "สมุนไพรถอนพิษ" เล่มนี้มีประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับตัวผู้เขียน เนื่องจากทำให้เราได้ทราบว่า แท้ที่จริง เครือขยัน กับ เถา ย่านางแดง ก็คือต้นไม้นชนิดเดียวกันนั่นเอง เป็นอันว่า ราชบัณฑิตยสถานก็ได้ลงข้อมูลของย่านางแดงไว้ให้เราแล้ว เพียงแต่ท่านไม่ได้ระบุชื่อเรียกท้องถิ่นเอาไว้เท่านั้นเอง

เรื่องของสรรพคุณที่เป็นตำรายา (ที่เข้าย่านางแดง) นั้น ผู้เขียนได้เขียนไปบ้างแล้ว ในเรื่อง "ย่านาง..." (เทคโนโลยีชาวบ้าน ฉบับที่ 472) และ ในเรื่อง "โปร่งฟ้า..." (เทคโนโลยีชาวบ้าน ฉบับที่ 485) จึงจะไม่นำมากล่าวซ้ำอีก แต่จะขอเพิ่มเติมสรรพคุณจากคำบอกเล่าของผู้ที่เคยใช้ ย่านางแดง รักษาโรคจนได้ผลมาแล้ว (ทั้งในคนและในสัตว์) อีกเล็กน้อย เพื่อประโยชน์สำหรับผู้ที่สนใจหรือมีสมุนไพรชนิดนี้อยู่ ดังนี้

1. ใช้ย่านางแดงแก้โรคมุตกิตระดูขาว เป็นข้อมูลที่ผู้เขียนได้รับการยืนยันจากเพื่อนสนิท (ร่วมสถาบันที่ "ท่าพระจันทร์" มาด้วยกัน) เขาเป็นอดีตพาณิชย์จังหวัดหลายจังหวัด และก่อนหน้านั้น เขาก็เป็นอดีตนักวิทยาศาสตร์และอาจารย์พยาบาล (ด้านเทคนิคการแพทย์) อยู่ที่ศิริพยาบาล เมื่อปลดเกษียณแล้วไปปักหลักทำสวนปลูกไม้ผลและไม้สมุนไพรอยู่ที่จังหวัดอุบลราชธานี ทำให้มีประสบการณ์ด้านการใช้สมุนไพรหลายอย่างด้วยกัน หนึ่งในสมุนไพรเหล่านั้น ก็คือ ย่านางแดง เขาบอกว่า "...น้องสาวคนหนึ่งอยู่ที่อำเภอเชียงใน มาขอใบและเถาย่านางแดงไปต้มดื่มโดยเธอบอกว่า ป่วยด้วยโรคมุตกิตระดูขาวมานาน กินยาอื่นมานานไม่หาย หลังจากต้มน้ำดื่มย่านางแดงไปประมาณ 2 สัปดาห์ เธอก็โทรศัพท์มาบอกว่า หายจากอาการของโรคมุตกิตระดูขาวแล้ว ขณะนี้ต้นย่านางแดง มีปลูกมากอยู่ที่วัดป่าแสนอุดม ถนนสุขาภิบาล 1 อำเภอเมืองอุบลราชธานี อยู่แถวๆ ภูฎิทางประตูด่านทิศตะวันออกของวัด ผู้ที่สนใจสามารถไปชมได้" เพื่อนของผู้เขียนที่ว่านี้ เขาชื่อ "คุณ

ประมวล เวทศิริ" ก็ต้องขอขอบคุณเพื่อนเก่าไว้ในโอกาสนี้ ย้มีสมุนไพรตัวอื่นๆ ที่เขามีประสบการณ์ในการนำมาใช้ประโยชน์อีก ซึ่งผู้เขียนจะขอนำมาถ่ายทอดสู่กันฟังในโอกาสอันเหมาะสม

2. ใช้ย่านางแก้โรคให้ไกชนที่เป็นโรคข้อมูลนี้ ผู้เขียนได้รับแจ้งทางโทรศัพท์มาจากประเทศสิงคโปร์ โดย "คุณบุญใจ" ซึ่งเป็นชาวจังหวัดเลย แต่เป็นเชยของชาวภาคกลาง เขาเล่าให้ฟังว่า สมัยที่เขายังเป็น "เชยใหม่" ไปอยู่ที่บ้านพ่อตาแม่ยาย กำลังขยันอยากจะทำสวนเป็นลูกเขยที่เอาการเอางาน ไปถางไร่ถางสวนของฝ่ายภรรยา ปรากฏว่า ไม่รู้จักต้นย่านางแดงที่ขึ้นพันอยู่กับต้นไม้ใหญ่ จึงฟันทิ้งเสียจนเห็น ผลก็คือ พ่อตาแม่ยายต่อว่าเอาว่า "เจ้ามาฟันต้นย่านางแดงของอ้อยเฮ็ดหยิ่ง?" ทำให้เขารู้สึกเสียใจ ต้องขอโทษขอโพยเป็นการใหญ่ และเขาได้เก็บเถาย่านางแดงเอาไว้หลังจากที่รู้ว่า เป็นเถาไม้สมุนไพรเวลานั้นเขายังชอบเลี้ยงไกชน และชอบไปดูเขาชนไก่อยู่ ไปพบไกชนตัวเก่งตัวหนึ่งเข้า (แต่เป็นไก่ที่กำลังเป็นโรคไม่ทราบว่าเป็นโรคใด) เขาได้ขอซื้อไก่ตัวนั้นมาในราคาถูกๆ เมื่อนำมาเลี้ยงบ้านก็นำมารักษาด้วยการกรอกน้ำ

สมุนไพรย่านางแดงกับน้ำข้าวข้าว ปรากฏว่าในวันรุ่งขึ้น ไก่เก่งที่หมดสภาพตัวนั้น กลับสดชื่น แข็งแรง เป็นไก่เก่งได้อีก - ก็ต้องขอขอบคุณ คุณบุญใจม ไร่ด้วยเช่นกัน ที่เพิ่มเติมประโยชน์ของย่านางแดงให้สมบูรณ์ขึ้น แม้จะเป็นการใช้ประโยชน์กับสัตว์เลี้ยงก็ตาม

เรื่องราวของสมุนไพรที่มีชื่อว่า ขยัน, เครือขยัน, สยาน, ขยาน และย่านางแดง ก็จบลงแต่เพียงแค่นี้ ท่านที่มี ย่านางแดง อยู่แล้ว ก็เชิญพิจารณาเอา ย่านางแดง มาใช้ "ต่อยอด" ต่อไป สำหรับท่านที่ยังไม่มีต้นพันธุ์ย่านางแดง หากอยากจะทำปลูก ก็ติดต่อไปได้ที่ กลุ่มผู้ปลูกสมุนไพรบ้านดงบัง หมู่ที่ 6 ตำบลดงขี้เหล็ก อำเภอเมืองปราจีนบุรี (คุณสมชัย โทร. (087) 087-5039) หรือ กลุ่มผู้ปลูกสมุนไพรตำบลพลับพลายหมู่ที่ 8 ตำบลพลับพลาย อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี (คุณศุภกร โทร. (089) 743-1009) หรืออีกท่านหนึ่งที่ คุณสุลักษณ์ โคตะมุล (ซึ่งมีเมล็ดพันธุ์ย่านางแดง) อยู่ที่ อำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น โทร. (083) 364-3541 ช่วยกันคนละไม้คนละมือครับ

หวังว่าเรื่องราวของ ย่านางแดง จะได้รับการกระจายให้กว้างขวางขึ้นด้วยบทความชิ้นนี้ สวัสดีครับ

MANTHANA The original Thai herbs

มันทดนา น้ำเก๋ียงเขมข้มข้ม

มะเก๋ียง เป็นผลไม้พื้นเมืองทางภาคเหนือ ของประเทศไทย
ผล : มีรสเปรี้ยว มีกลิ่นหอมและสิทธรรมาชาติ ดิมแล้วสดชื่นชุ่มคอชื่นใจ
แก้กระหาย อุดมด้วยวิตามินซีสูง และคุณค่าทางโภชนาการ ซึ่งประกอบด้วย
คาร์โบไฮเดรต วิตามินบี 1 วิตามินบี 2 เหล็ก แคลเซียม วิตามินซี
ต้องการตัวแทนจำหน่ายทั่วประเทศ

กรดไขมัน HDL
(High Density Lipoprotein)
ละลายไขมันในเส้นเลือด
ลดคอเลสเตอรอล

น้ำเก๋ียงเขมข้มข้ม

กวาวเครือสมุนไพรไทย
kwaokrua herbs
กวาวเครือแดง
ทะเบียนยาเลขที่ G5/43
สำหรับบรรเทาอาการและวัยชราใช้บำรุง
กำลัง ทำให้กระชุ่มกระชวย บำรุงสมอง
ความจำดีขึ้น บำรุงสายตาบำรุงประสาท
แก้ปวดเมื่อยไม่เหน็ดเหนื่อย และชะลอ
ความแก่

กวาวเครือขาว ทะเบียนยาเลขที่ G6/43 สำหรับสตรีวัยทองและวัยชรา ช่วยทดแทนฮอร์โมน
เพศหญิง ในวัยหมดประจำเดือน เสริมสร้างเซลล์ผิวใหม่ ลบรอยเหี่ยวย่น รอยตีนกา ปวดเมื่อย ปวดกระดูก
อาการปวดเมื่อยบรรเทาหงุดหงิดง่าย ร้อนวูบวาบเนื้อตัว บวบประจำเดือนมาไม่ปกติ ป้องกันโรคอัลไซเมอร์และ
เป็นยาอายุวัฒนะ

บริษัท มันทดนาเฮอรัล อีเซียไทย จำกัด
เลขที่ 44 ถนนวิภาวดี ถนนแจ้งวัฒนะ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ โทร. (053)221925, 218045-6
โทรสาร (053) 212955 E-mail : m_kwaokrua@hotmail.com www.kwaokrua.com

มาตรฐาน GMP ทุญญะ